

УДК 37.036

ПРОЕКТУВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

С. В. Жученко

У статті розкриваються теоретичні основи проектування процесу виховання морально-естетичної культури у студентів технічних коледжів в системі виховної роботи через науковий метод моделювання; визначена структурно-функціональна модель процесу виховання морально-естетичної культури, її складові блоки: цільовий, теоретико-методологічний, змістовно-технологічний, критеріально-результативний

Ключові слова: морально-естетична культура, проектування, теоретична модель, виховання, освіта, вищий технічний навчальний заклад.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Актуальність проблеми виховання морально-естетичної культури студентської молоді обумовлена соціальними і політичними умовами існування і розвитку людини, що на сучасному етапі розвитку суспільства змінилися. Прагматизація усіх сторін життя веде до духовної деградації життя суспільства і людини. Це стало причиною зміни цільових пріоритетів освіти і переходу від технократичної освітньої парадигми до гуманітарної.

Сьогодні однією з найважливіших задач, що стоять перед вищими навчальними закладами країни, є посилення виховної діяльності. Вищі навчальні заклади, як цілісна освітня система, мають неперевершений виховний потенціал для становлення майбутнього фахівця як духовно-моральної, естетично налаштованої людини, творчого транслятора цінностей культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Теоретичне обґрунтування нової парадигми виховання морально-естетичних пріоритетів відбувається на стику сучасного знання з галузей багатьох суміжних напрямків педагогічної науки: загальної педагогіки, філософії освіти, психології виховання, педагогічної культурології, акмеології,

аксіології, синергетики, антропології, методики виховання, сучасних педагогічних технологій тощо. Такий підхід дозволяє вирішити першочергове завдання, що стоїть перед системою освіти і вищої технічної зокрема – вдосконалення процесу виховання майбутніх фахівців, культурно-духовного розвитку у цілому та формування морально-естетичної культури зокрема (С. Дементьєва, В. Зінченко, Є. Коцюба, Н. Крилова, Н. Мартинович, Л. Москвичова, О. Олексюк, Л. Печко, В. Поплужний, О. Семашко, П. Симонов, Л. Юлдашев, Г. Шевченко, П. Якобсон). Адже період професійного становлення – найважливіший етап соціалізації студента, який припускає формування особистості в умовах соціокультурного виховного середовища вищого навчального закладу, зокрема технічного коледжу шляхом набуття загальнокультурного і соціального досвіду у цілісному освітньому процесі вищої технічної школи.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та проектування теоретичної моделі виховання морально-естетичної культури у студентів технічних коледжів.

Виклад основного матеріалу. Одним із пріоритетних завдань освіти, а саме виховання морально-естетичної культури студентської молоді необхідно розглядати комплексно з позиції системного підходу, з урахуванням усіх соціальних чинників, що впливають на особистість студента, де педагогічний аспект буде відігравати провідну роль. Адже формування особистісно-культурної сфери молоді людини – студента вищого навчального закладу здійснюється під впливом не тільки цілеспрямованого освітнього процесу, але і специфічного виховного середовища, в якому він опиняється під час навчання у вищій школі.

Теоретичне осмислення вивчення проблеми виховання студентської молоді у процесі їх професійної підготовки зумовило створення теоретичної моделі формування морально-естетичної культури студентів технічних коледжів, проектування якої здійснювалося на основі аналізу наукової літератури із зазначеної проблематики О. Безпалько; В. Безрукова, В. Взятишев, Дж. К. Джонс, Я. Дитрих, Е. Заїр-Бек, А. Лігоцький. Це дало можливість узагальнити вимоги до організації проектування: проект є важливим для найближчого оточення його учасників; робота над проектом є дослідною, вона моделює роботу в науковій лабораторії або в іншій організації; проект має педагогічне значення: студенти здобувають знання, налагоджують стосунки, оволодівають необхідними способами мислення й дії [2].

Теоретичному обґрунтуванню спроектованої моделі процесу виховання морально-естетичної культури, як складного багатопланового процесу, сприяв комплексний підхід, що розглядається нами, як напрям методології спеціального наукового пізнання й соціальної практики, підґрунтям якого є дослідження об'єктів як цілісної системи. У наукових працях, присвячених дослідженням системних об'єктів (А. Авер'янов, В. Афанасьєв, І. Блауберг, М. Каган, В. Садовський, А. Уйюмов, Е. Юдін та ін.) наголошується на тому, що системний підхід, як науковий метод вимагає постійного урахування і використання у процесі пізнання і практичної діяльності закономірних зв'язків, властивих системам. Системним пізнанням передбачається визначення складу, структури організації елементів; виявлення зовнішніх зв'язків системи та її ролі серед інших; аналіз діалектики структури та функцій системи; визначення закономірностей і тенденцій розвитку системи [1].

Компоненти спроектованої нами структурно-функціональної моделі розкривають внутрішню організацію процесу виховання морально-естетичної культури студентів технічних коледжів: мету, наукові підходи, завдання, принципи, зміст, форми і методи організації, критерії результативності і відповідають за постійне відтворення взаємодії між елементами цього процесу.

На основі аналізу вітчизняної та зарубіжної практики моделювання ми узагальнили умови створення моделей: між моделлю та оригіналом є відношення подібності, форма якої очевидно виявляється й точно зафіксована (умови уточненої аналогії); модель у процесах наукового пізнання є замісником досліджуваного об'єкта (умова репрезентації); вивчення моделі дає можливість діставати інформацію про оригінал (умова екстраполяції) (В. Штофф [5]).

Відповідно до мети дослідження, модель визначаємо як *реальну систему, що дає нову інформацію про об'єкт дослідження й можливість визначити або спрогнозувати зв'язки та взаємозв'язки освітньо-виховного процесу у технічному коледжі*.

Отже, під *моделюванням*, відповідно до мети нашого дослідження, будемо розуміти креативно-аналітичний системний процес відтворення досліджуваної діяльності, критерієм істинності якого є стабільність існування та розвитку об'єкта (системи) зі збереженням його характерних складових, якими визначається функціональна спрямованість.

Отже, відповідно до завдань дослідження, було спроектовано структурно-функціональну модель виховання морально-естетичної культури студентів технічних коледжів. Професійно орієнтована модель враховує специфіку технічних закладів освіти, можливості впливу освітньо-виховного середовища на розвиток морально-естетичної вихованості студентів і включає чотири блоки *цільовий, теоретико-методологічний, змістовно-технологічний, критеріально-результативний* (див. рис. 1).

Цільовий блок представлено *метою та завданнями* виховання морально-естетичної культури студентів технічних коледжів.

Виховна *мета* формування у студентів технічних коледжів моральних та естетичних якостей передбачає рішення наступних *основних завдань*: виховання особистості нового *соціокультурного типу*: особистості гуманної, що усвідомлює, розуміє і береже найвищу цінність – людське життя; особистості духовної, що має розвинені естетичні потреби і прагне пізнати світ з позицій краси і добра; особистості, що постійно розвивається, самовдосконалюється у спілкуванні з природою, мистецтвом, у самопізнанні, розумінні власного «Я» і свого внутрішнього світу; особистості творчої, з розвиненим інтелектом, що прагне до творчої діяльності та має активну життєву позицію.

Теоретико-методологічний блок представлено *методологічними підходами та принципами* функціонування цілісної системи виховання морально-естетичної культури.

Зважаючи на останні розробки учених стрижнем нової методології освіти стало відродження *ціннісного ставлення до виховання*, посилилась актуальність його *людинотворчих, культуротворчих і духотворчих функцій* (Г. Шевченко[6]).

Відповідно до мети і завдань дослідження, спираючись на соціально-педагогічні передумови створення виховного процесу у технічних коледжах, нами обрані *цивілізаційно-антропологічний, культурологічний, суб'єктно-інтегративний та середовищний* наукові підходи до процесу виховання морально-естетичної культури студентів технічних коледжів.

Рис. 1. Структурно-функціональна модель виховання морально-естетичної культури студентів технічних коледжів

Ураховавши подані вище методологічні підходи зазначимо, що структурно-функціональна модель виховання морально-естетичної культури у студентів технічних коледжів спиратиметься на принципи *гуманістична спрямованість освітньо-виховного процесу; орієнтація на цінності й ціннісні відносини; природовідповідність та культуровідповідність виховання; комплексність та інтегративність способів позитивного впливу на розвиток особистості студента; рефлексивна спрямованість процесу навчання, виховання і розвитку студентів; створення «ситуацій успіху» для студентів; активне використання механізмів заохочення студентів до саморозвитку та; соціальної активності студентів; естетизація студентського життя.*

Наступним блоком структурно-функціональної моделі є *змістовно-технологічний*, який спрямований на реалізацію змісту завдань виховання морально-естетичної культури у процесі навчання, позааудиторної роботи та у самовихованні студентів. Технологічна складова цього блоку містить *методи виховання* як педагогічний інструментарій взаємодії зі студентами, а також різноманітні *форми* виховної роботи, *засоби* виховного впливу на майбутнього молодшого спеціаліста технічного профілю.

Реалізація змісту завдань виховання морально-естетичної культури у процесі навчання здійснюється через естетизацію культурологічних та гуманітарних дисциплін з акцентуванням на проблемах естетичного та етичного у темах навчальних дисциплін. Переосмисленню цільових установок і змісту технічної освіти на засадах інтеграції її навчальної й виховної складових сприяє *позааудиторна виховна робота*, що проводиться відповідно до планів навчально-виховного процесу технічного навчального закладу, враховуючи його специфіку. До ефективних методів виховання з розв'язання проблеми «моральних коренів людства», як витоків знань з категорій добра і зла, милосердя, аморальної поведінки, духовної спадщини українського народу, виявлення терпимості та чуйності відносяться методи вправ та виховуючих соціально-педагогічних ситуацій, рольові ігри соціальної спрямованості. диспути, дебати, що містять елементи дискусії, полеміки щодо духовно-моральних основ міжособистісних стосунків, що визначаються як «краса людського вчинку», переконання, творчі проблемні завдання, диспути, читання й аналіз притч, дискусії тощо. Засобами виховання морально-естетичної

культури визначаємо *навчальний процес; творча діяльність, цінності мистецтва і природи, спілкування* тощо.

Серед педагогічних умов, спрямованих на результативність виховання морально-естетичної культури: освоєння морально-естетичних цінностей, придбання морального досвіду та навичок художньо-естетичної діяльності, можна назвати наступні: створення культурно-розвивального, виховного середовища в освітній установі, що забезпечить вільний вибір та відповідальність студентів у соціокультурній, художньо-творчій діяльності відповідно до інтересів особистості; розробленість і упровадження в освітній процес оновленого змісту, методів і форм з морально-естетичного виховання, які сприяють зануренню студентів у ситуації морально-естетичного вибору; цілеспрямована підготовка педагогічного колективу до виховної діяльності в парадигмі духовної педагогіки: визнання суб'єктної позиції особистості студента, побудова суб'єкт-суб'єктних стосунків.

Завершальним блоком нашої моделі є *критеріально-результативний блок*, який включає компоненти, критерії та рівні сформованості морально - естетичної культури у студентів технічних коледжів.

Компонентами морально-естетичної культури визначаємо *когнітивний, емотивний, процесуальний*; критерії *духовно-пізнавальний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-рефлексивний*.

Сукупність критеріальних ознак складає: сформованість знань про моральні та естетичні цінності на рівні уявлень і понять; обізнаність у галузі мистецтва, естетичних норм суспільства, історії культури, законів існування і створення краси тощо; розвиненість образного і абстрактно-логічного мислення, асоціативної, творчої уяви; прагнення досягнення морально-естетичного ідеалу, розвинена моральна свідомість; сформованість естетичних почуттів, емпатії, толерантності; здатність особистості до рефлексії та саморегуляції; самовиховання, самореалізація в соціокультурній діяльності та створенні художньо-естетичного середовища. Рівні сформованості морально-естетичної культури визначено як високий, достатній, середній та низький. Важливою складовою цього блоку є результат – позитивна динаміка сформованості усіх складових морально-естетичної культури.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, побудована нами теоретична структурно-функціональна модель становить цілісну систему, складовими

частинами якої є такі блоки: цільовий, теоретико-методологічний, змістово-технологічний і критеріально-результативний. Ці блоки перебувають у тісному взаємозв'язку і спрямовані на забезпечення реалізації визначених педагогічних умов. Реалізація в освітньо-виховному процесі технічного коледжу обґрунтованої нами моделі забезпечить підвищення результативності виховання майбутніх спеціалістів технічних спеціальностей технологіям самоорганізації, етичним нормам і правилам поведінки, які визначаються моральними якостями та емоційно-ціннісним ставленням до світу, дасть можливість перевірити моральну зрілість студентів, їх здатність зробити свідомий відбір тих або інших цінностей, а також сприяти успішній реалізації людини в життєвому просторі людини та майбутньої професії.

Література

1. Каган М. С. Системный подход и гуманитарное знание / М. С. Каган. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1991. – 383 с.
2. Лігоцький А. О. Теоретичні основи проектування сучасних освітніх систем / А. О. Лігоцький ; АПН України, Ін-т педагогіки і психології професійної освіти. – К. : Техніка, 1997. – 209 с.
3. Суна У. Ф. Эстетическая культура студента: опыт социологического анализа / У. Ф. Суна. – М. : МГУ, 1977. – 69 с.
4. Семашко А. Н. Развитие эстетической культуры молодежи / А. Н. Семашко, У. Ф. Суна. – М. : Знание, 1980. – 64 с.
5. Штофф В. А. Моделирование и философия / В. А. Штофф. – М. : Наука, 1966. – 301 с.
6. Шевченко Г. П. Естетичне одухотворення студентської молоді / Г. П. Шевченко // Педагогічна та психологічна наука в Україні : до 15-річчя АПН України : зб. наук. праць : у 5 т. / Акад. пед. наук України ; ред. В. Г. Кремень – К. : Педагогічна думка, 2007. – Т. 4: Педагогіка і психологія вищої школи. – С. 215–226.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ПРОЦЕССА ВОСПИТАНИЯ МОРАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ У СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ КОЛЛЕДЖЕЙ

Е. В. Жученко

В статье раскрываются теоретические основы проектирования процесса воспитания морально-эстетической культуры у студентов технических колледжей в системе воспитательной работы методом моделирования; определена структурно-функциональная модель процесса воспитания морально-эстетической культуры, ее составные блоки: целевой,

теоретико-методологический, содержательно-технологический,
критериально-результативный.

Ключевые слова морально-эстетическая культура, проектирование, теоретическая модель, воспитание, образование, высшее техническое учебное заведение.

PLANNING OF PROCESS OF EDUCATION OF MORALLY- AESTHETIC CULTURE FOR THE STUDENTS OF TECHNICAL COLLEGES

E. V. Zhuchenko

In the article open up theoretical bases of planning of process of education of morally-aesthetic culture for the students of technical colleges in the system of educator work through the scientific method of design; certain structural-functional model of process of education of morally-aesthetic culture, her component blocks: having a special purpose, theoretical-methodological, content and technological, criterion-effective

Keywords: *Morally-aesthetic culture, planning, the theoretical model, education, technical college.*

Жученко Є. В. – директор Северодонецького хіміко-механічного технікуму Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: juchenko-ev@ukr.net

Zhuchenko E. V. – Director of the Severodonetsk Chemical and Mechanical College of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: juchenko-ev@ukr.net.